

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΓ'. - φύλ. 36 * ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΑΤΟ, 26 ΤΟΥ ΔΕΚΕΒΡΗ 1915 * ΔΡΙΘΜΟΣ 581

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΡΗΝΗ Η ΑΘΗΝΑΙΑ. Πέρα από τη ζωή.
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. 'Ο Ρενάν και ο Ψυχάρης.

ΤΡΙΛΟΥΣΣΑ 'Ο μάγισσος του Βασιλιά.

ΣΑΙΞΠΗΡ. 'Ο 'Οθέλλος (συνέχ.)

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ.—Ο.ΤΙ ΘΕΛΑΤΕ.—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑ-
ΤΟΣΗΜΟ.

Ο ΡΕΝΑΝ ΚΑΙ ΟΙ ΨΥΧΑΡΗΔΕΣ

'Ο Χρίστιανός Höfding στο βιβλίο του «Σύγχρονοι φιλόσοφοι», άμέσως από την άρχή, μιλώντας για τὸ Ρενάν παρατηρεῖ: «'Ο 'Ερνέστος Ρενάν, παρουσιάζει, στὸ δρόμο ποὺ ἀκολούθησε τὸ ξετύλιμά του, μὴν ἐξαιρετικά καὶ ἀσυνήθιστα μακρόσυρτη σειρά στοιχείων καὶ ἡ βιογραφικὴ τέχνη, ἐκείνη ποὺ θὰ εἶταν ἱκανὴ νὰ βρῇ τὸν ἐσωτερικὸν δεσμὸν ποὺ τοὺς συνταιριάζει ἀναμεταξύ τους διόλου αὐτοὺς τοὺς σταθμούς, δὲν κατάγινεν ἀκόμη στή φροντίδα τούτη».

Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ μὲ τρανότατο κύριος Δανου φιλοσόφου θυμίσθηκα διαβάζοντας τὸ μέρος τοῦ αξιοσπούδαστου καὶ σὲ ὕψος λαμπρὸ συνθεμένου λόγου τοῦ ἀπαγγελμένου στήν 'Ακαδημίᾳ τῇ Γαλλικῇ ἀπὸ τὸ Στέφανο Λαμὺ τὸν ἰσόβιον γραμματέα τῆς, πλέκοντες τὸ ἐγκώμιον τῶν ποιητῶν καὶ λογογράφων ἡρώων ποὺ θυσία προσφερθήκανε στὸ βωμὸ τῆς πατρίδας· τὸ μέρος τὸ ἀφιερωμένον στήν ἱερωτάτη μνήμη τοῦ 'Ερνέστη Ψυχάρη ποὺ καλὰ στοχάστηκε νὰ μᾶς τὸ μεταφράσῃ γιὰ τὸ «Νουμᾶ» ὁ ἀγαπητὸς μας φίλος κύριος Πετροκόκκινος. Καὶ μοῦ ἤρθεν ἡ κάπως τολμηρὴ σκέψη—ὅσο κι ἂν εἶμαι σὲ τοῦτο ἀναρμόδιος, — πὼς οὔτε ὁ φιλόσοφος Seailles, μὲ ἔλο τὸ σημαντικὸν βιβλίον ποὺ ἔγραψε γιὰ τὸ Ρενάν, τὸ κινημένον ἀπὸ ἰδεολογίαν ἀντίθετη πρὸς τὰ ἐπιστημονικὰ ἰδανικὰ τοῦ βιογραφουμένου του, μήτε καὶ ἡ Μαίρη Ρόμπινσον αὐτὴ στήν ἀξιολάτρευτη συγγραφὴ τῆς «'Η ζωὴ τοῦ Ρενάν», μήτε ὁ 'Ανατόλ Φράνς στὸν ἀριστοτεχνικὸν καὶ ἀποκαλυπτικώτατον λόγον του ἀπὸ τὴν ἀφορμὴν τῶν ἀποκαλυπτῆριων τοῦ μνημείου 'Ισκεινού, τοῦ στημένον στὸ Τρεγκιὲ τῆς Μπρετάνης, οὔτε ὁ Γαβριὴλ Μονοδ, οὔτε ὁ Παύλος Μπουρζέ, οὔτε ὁ Γαστὸν Πηρί, οὔτε ὁ Δαρμστετὲρ στίς γνωστὰς λαμπρὰς τοὺς μονογραφίας καὶ τίς μελέτας, μᾶς δύνουν, ὡς τὴν ὥρα, τὴν ἀκέρεια, τὴν ἰδεώδικη ἐντέλεια εἰκόνα τοῦ πολύγυρου καὶ πολυσχημάτιστου ρενανικοῦ νοῦ, μαζὶ καὶ ἀξεχώριστα σοφοῦ καὶ φιλοσόφου καὶ ποιητῆ, ἀξίου σὲ πολλὰ νὰ συγκριθῇ μὲ τὸ Γκαίτε τοῦ νοῦ ποὺ μέσα του ἀναδεύετ' ἕνας κόσμος, σὰν τὸν κόσμον ποὺ τὸν ἀγνάντεψε μέσα στὸ

κρανίον ἑνὸς ἀνθρώπου ὁ Σοπενάουερ, καὶ τὸν παράστησε.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς τώρα τελευταῖα, ἂν κρίνουμε ἀπὸ μιὰ μελέτη τοῦ Pierre Lasserre γιὰ τὸ «Ρενάν στὰ νιάτα του», (1) κομμάτι ἀπὸ ἔργο πολὺ πλατύτερον γιὰ τὸ φιλόσοφον, θὰ μπορούσαμε νὰ ἐλπίσουμε πὼς ἤρθε ὁ καιρὸς νὰ συντεθῇ τῶν ὀνείρων μᾶς ἡ εἰκόνα, καὶ μ' ἔλη μου τὴν ὑποφίαν γιὰ τὸ Λασσέρ ποὺ, δυνατὸς συγγραφέας, ὅμως, ἀπὸ τίς ἰδέας του, λογομάχος ἀντιδραστικὸς φανατικὸς καὶ τῶν καιρῶν τῆς ἀκμῆς τῆς μεγάλης ρωμαντικῆς καὶ γερμανοφράγιστης ἰδεολογίας ἀλύπητος πολέμιος, μοῦ φαίνεται πὼς θὰ βλέπῃ τὸν ἥρωά του ὅχι μὲ τὴν μὲντι καὺ χρειάζεται καὶ τὴν καθάρια σὲ ἐλα τῆς ἀντίληψης. Καὶ νομίζω πὼς ὡς τὴν ὥρα τὸ ἐπιγραμματικὸν ῥητὸν τοῦ 'Ανατόλ Φράνς μεστότερον εἶναι καὶ χαρχητρισιτικώτερον καὶ ἀπὸ μελέτες πολυσέλιδες: «Τὸ νὰ στήσετε μνημεῖον τοῦ Ρενάν εἶναι σὰ νὰ στήσετε μνημεῖον τῆς 'Επιστήμης καὶ τῆς Σοφίας».

Πολὺ περισσώτερον ὁ λακωνικὸς χαρχητρισισμὸς τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Λαμὺ γιὰ τὴν «ὥραία φωνὴ ποὺ μᾶς εἶπε πόσο ἀνώτερον εἶναι ἡ σκέψη ἀπὸ τὴν δράσιν, ἡ ἔρευνα ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψιν, καὶ ἡ ἀμφιβολία ἀπ' ἐλα τάλλα», ὅσο σωστὸς κι ἂν εἶναι, δὲ φτάνει γιὰ νὰ παραστήσῃ πέρα ὡς πέρα τὴν πολυνόητον ὠραιότητα τῆς φωνῆς αὐτῆς. 'Ο Στέφανος Λαμὺ, καὶ μὲ ἔλο τὸ σέβας ποὺ ἀνάφερε τὸ μεγαλόστομον στὰ νιάτα του πανηγυριστῆς τῆς «'Επιστήμης», συγγραφέας καὶ αὐτὸς, καθὼς φαίνεται, (γιατί, καλὰ καλὰ, δὲ μοῦ εἶναι γνώριμος) καθολι-

(1) «Mercure de France» 1er Août 1915. 'Ανάλογα καὶ κατηγορηματικώτερον ἀκόμα μπορῶ νὰ παρατηρήσω, σχετικὰ μὲ τὸν τρισηγασμένον μου 'Ελβετὸν φιλόσοφον, τὸν 'Αμιέλ, πὼς οὔτε ὁ Scherer, οὔτε ὁ Ρενάν, οὔτε ὁ Μπουρζέ στίς στοχαστικὰς τοὺς γιὰ κείνον μελέτας, μᾶς δώκανε ἀκέρεια καὶ ἀπ' τίς ὄψεις τῆς ὅλης τῆς ἰδέας τῆς μεγάλης κριτικῆς· ἐσωτερικῆς· τραγωδίας ποὺ εἶταν ἡρώας καὶ θῦμα τῆς, ποιητῆς καὶ θεατῆς ὁ ἴδιος, ὁ 'Αμιέλ. Τὸ βιβλίον τοῦτο λείπει ἀκόμα ἀπὸ τῆς γαλλόφωνης φιλολογίας, ἀνίσως δὲν ἔχω λάθος.